

vaarallista arvioida minkään alueen lähteiden antaman kuvan luotettavuutta sen mukaan, miten yhtenevä se on "yleisen kehityksen" kanssa, sillä erot maan eri osien välillä olivat suuret. Lisäksi Sortavalan kaupungin väestö oli niin pieni, että monien väestötapahtumien määrä jäi melko pieneksi. Tällöin luvuissa voi olla satunnaisvaihtelua, vaikka tarkastelisi useamman vuoden keskiarvoja.

Happosen pääasiassa käyttämää eri lähteiden vertailuun perustuvaa menetelmää voitaisiin soveltaa minä tahansa alueen tutkimiseen, josta on olemassa useita rinnakkaisia lähdesarjoja. Tekijä perustelee Sortavalan valintaa kohdealueeksi myös sillä, että kyseisen kaupungin väestö ei ole juuri aiemmin tutkittu. Tämä ei kuitenkaan ole kovin hyvä perustelu, sillä tekijä ei itsekään ole kysymyksenasettelunsa mukaan pyrkinyt tekemään väestöanalyysiä. Itse asiassa olisi mahdollista argumentoida sen puolesta, että tutkimuskohteeksi olisi ollut parempi valita jokin sellainen väestö, jota on väestöhistorialliselta kannalta tutkittu. Tällöin tuloksia olisi voinut käyttää sen hahmottamiseen, miten harhaiseen kuvaan alueen väestönkehityksestä suomalaiselle tutkimukselle tyypillinen heikko lähdekriittinen ote olisi johtanut.

Kaiken kaikkiaan olisi toivonut, että tekijä olisi paremmin suhteuttanut tuloksensa ja havaintonsa olemassa olevaan tutkimusperinteeseen ja pohtinut syvällisemmin tulostensa merkitystä väestöhistoriallisen tutkimuksen näkökulmasta. Teoksen loppuluvut ovat pitkälti vain saatujen tulosten ja tehtyjen havaintojen yhteenvedoita. Vähintäänkin olisi odottanut tekijän pohdivan, mitä merkitsee, että tutkimuskohteena oli kaupunkiväestö.

Väestökirjanpidon ongelmien kärjistyminen nimenomaan kaupunkialueilla oli tuttua jo aikalaisille. Juuri tästä syystä nähtiin välttämättömäksi alkaa tehdä välittömiä väestölaskentoja maan suurimmilla kaupunkialueilla vuodesta 1870 alkaen,

vaikka koko maan väestöä kattavaa yleistä laskentaa ei saatukaan aikaiseksi vielä vuosikymmeniin. Tekijän itselleen asettama tavoite selvittää lähteiden käytettävyyttä väestön väestöllisten tunnuslukujen analysoinnissa ei parhaalla mahdollisella tavalla toteudu.

Happosen teksti on selkeää ja varsin helposti ymmärrettävää. Väestöntutkimuksen käsitteiden käytössä on kuitenkin jonkin verran huomautettavaa. Tekijä on esimerkiksi jo väitöskirjansa otsikossa käyttänyt käsitettä "väestöllinen profilli". Tällaista käsitettä ei väestöntutkimuksen sanasto tunne. Happonen on käyttänyt sitä väestödynamikan merkityksessä. Tekijän oma käsite ei ole kovin onnistunut, sillä profiilin merkitys sivukuvana tai leikkauspintana viittaa ennemminkin johonkin yksittäiseen poikkileikkausajankohtaan kuin dynamiikkaan eli muutokseen.

Useimmiten tekijän käsitteellinen horjuvuus ei onneksi kuitenkaan vaikeuta tekstin ymmärtämistä. Kun tekijä esimerkiksi on puhunut "luonnollisesta väestönvahennyksestä", on tietenkin helppo ymmärtää, että kyse on siitä, että kuolleiden määrä on ylittänyt syntyneiden määrän. Väestöntutkimuksessa puhutaan kuitenkin "luonnollisesta väestönkasvusta", vaikka se olisi negatiivistakin. Ei talouskasvunkaan sijaan puhuta "talousvahennyksestä", vaikka talouskasvu olisi negatiivista.

Myös tilastollisen esityksen osalta Happosen työstä on pientä huomautettavaa. Esimerkiksi taulukoiden otsikoinnissa on kautta koko teoksen pientä horjuvuutta. Oudolta kuulostaa puhe "aviottomana syntyneistä luterilaisista" (taulukko 15, s. 103), kun tarkoitetaan luterilaiselle väestölle syntyneitä aviottomia lapsia. Vastaavia esimerkkejä voisi mainita muitakin, mutta kyse on pääasiassa hiomattomuudesta, eivätkä nämä seikat yleensä vaikeuta asioiden ymmärtämistä. Joskus hiomattomuus ei kuitenkaan ole täysin

harmittonta. Taulukoissa 11, 14, 15 ja 17 näyttäisi olevan selvä virhe, sillä taulukossa esitettyjen ajanjaksojen keskimäärät on ilmeisesti laskettu painottamattomina keskiarvoina, vaikka olisi ehdottomasti pitänyt käyttää painotettuja keskiarvoja.

Päivi Happosen väitöskirjan vahvuutena on historiantutkimuksen perinteisen lähdekriittinen otteen soveltaminen väestölähteisiin. Hän on saanut tällä lähestymistavalla mielenkiintoisia ja merkittäviä tuloksia. Teos on tällaisena empiirisenä tutkimuksena ansiokas, vaikka työn olisikin voinut paremmin asettaa laajempiin väestöhistoriallisen tutkimuksen yhteyksiin.

KARI PITKÄNEN,
DOS, JYVÄSKYLÄ

MIA KORPIOLA
Between Betrothal and Bedding: Marriage Formation in Sweden 1200–1610. The Northern World. North Europe and the Baltic c. 400–1700 A. D. Peoples, Economies and Cultures. Vol. 43. Leiden: Brill 2009. 435 s. 9 kuvaa.

Between Betrothal and Bedding. Marriage Formation in Sweden 1200–1610 on editoitu ja päivitetty laitos Mia Korpiolan vuonna 2004 puolustamasta oikeushistoriallisesta väitöskirjasta. Tekijä on huolella ja lähdekriittisesti arvioiden muokannut ja täydentänyt tekstiään niitä faktoja ja tulkintoja hyväksikäyttäen, jotka sisältyvät sekä hänen itsensä julkaisemiin post doc -tutkimuksiin että tutkijayhteisön laatimiin monografioihin ja artikkeleihin. Siksi nyt esiteltävä tutkimus toimii esimerkkinä siitä, miten tiede päivittää ja korjaa itseään.

Korpiolan tutkimus käsittää ajallisesti 400 vuotta pitkän ajanjakson kristinuskon vakiintumisesta luterilaisen puhtasoppisuuden esiin työntymiseen. Tekijän lähdepohjaa voidaan pitää monipuolisena, sillä se kattaa lakitekstien ohella myös niiden käytännön soveltamisesta kertovat lähteet. Niiden kokoamisessa on ollut suuri työ, sillä painetun tuomiokirja-aineiston ohella tekijä on kolunnut läpi eri arkistoissa ja kirjastoissa suuren määrän painamattomia tuomiokirjoja sekä kaupunginraatien ja tuomiokapitulien pöytäkirjoja. Kunnan historioitsijan tavoin tekijä todentaa paikoin havaintojaan ja tulkintojaan myöhemmillä, selkeästi luterilaiselta ajalta peräisin olevilla lähteillä. Kaikki lähdemateriaali on edelleen asetettu kattavan tutkimuskirjallisuuden avulla ruotsalais-suomalaisessa yhteiskunnassa tutkimusajanjaksona tapahtuneen muutoksen kontekstiin. Se on puolestaan liitetty laajempaan yleiseurooppalaiseen yhteyteen, mikä on perusteltua jo katolisen kirkon yleiseurooppalaisen luonteen vuoksi.

Korpiolan tutkimuksessa on johdannon ja tiivistelmän lisäksi neljä tutkimuksellista päälukua, jossa ensimmäisessä käsitellään Ruotsin keskiaikaisen yhteiskunnallisen lainsäädännön määräyksiä avioliiton solmimisprosessista. Toisessa luvussa huomio kiinnitetään kanonisen oikeuden säännöksiin avioliiton solmimisesta. Kolmannessa ja neljännessä tarkastellaan kirkon pyrkimystä kontrolloida avioliiton solmimista Ruotsissa keski- ja reformaatioajalla.

Korpiolan tutkimusaikana kirkko pyrki saamaan suorittamalleen avioliittoon vihkimiselle oikeudellisen aseman avioliiton juridisena aloittajana. Se opetti tätä varten laajoja kansankerroksia sekä yritti saada papin mukaan kotona toimitettaviin kihlauksiin. Kirkko kohtasi tässä pyrkimyksessään vastustusta, sillä kirkollista vihkimistä kaihdettiin ennen muuta avioliiton sosioekologisista syistä. Kirkon ideologinen

opetus naisen oikeudesta suostua tai olla suostumatta avioliittoon koettiin ongelmalliseksi siksi, että sen nähtiin kaventavan sukujen ja varsinkin miesten päätösvaltaa suvun omaisuuden siirroista.

Yhteiskunnan ja kirkon mainitusta vastakkainasettelusta todistavat Korpiolan mukaan ennen muuta ne yhteiskunnallisen lainsäädännön määräykset, joiden mukaan vanhempiensa, käytännössä isän tai muun miespuolisen holhoojan, tahdon vastaisesti avioituvaa nainen menetti ainakin osaksi perimysoikeutensa. Korpiola käyttää tässä yhteydessä 1900-luvun lopulla erityisen merkityksen saanutta termiä patriarkaalisuus kuvatessaan ruotsalais-suomalaisista yhteiskuntaa. Hän myös tutkitsee luterilaisen ajan uskonnollisävytteisen ideologian korostaneen vanhempien päätösvaltaa yksilöiden oman tahdon kustannuksella.

Avioliiton määritelmät ja muodot ovat muiden kulttuuri-ilmiöiden tavoin vaihdelleet eri aikoina. Kristillisessä kulttuuriympäristössä avioliitolla on kuitenkin ollut olennainen merkitys perheen määrittäjänä. Tämä on vaikuttanut välillisesti myös omaisuudensiirtokäytäntöihin ja yhteisöllisiin rakenteisiin ja arvoihin. Tämän johdosta avioliitto on mielenkiintoinen ja moniulotteinen tutkimuskohde.

Keskiajan katolisessa yhteiskunnassa avioliittoa pidettiin Jumalan säätämänä sakramenttina, mikä teki sen purkamisen mahdottomaksi. Reformaation hylkäämä oppi avioliiton jumalallisesta alkuperästä mahdollisti myös avioeron sallimisen. Korpiola osoittaa kuitenkin, että miehen ja naisen välisellä yhteiselämällä oli katolisena aikana enemmän yhteisön suvaitsemia ilmenemismuotoja kuin myöhemmin luterilaisen puhtasoppisuuden kehittyessä 1600-luvulla. Avoliitoilla oli siis paikkansa keskiajan yhteiskunnallisessa todellisuudessa!

Korpiola liittyy pitkään tutkimusperinteeseen sekä ulkomailla että

Suomessa. Suomalaisen avioliiton historian tutkimus voidaan juontaa sosiologi Edward Westermarckin vuonna 1891 julkaisemaan väitöskirjaan *The History of Human Marriage*, jossa tekijä toi esille aikansa näkemykset ja tulkinnat avioliittotituutiosta. Keskiajan ja uuden ajan alun pohjoismaisiin avioliittokäytäntöihin varsinaisesti paneutuva historiallinen tutkimus on syntynyt paljon myöhemmin. Siitä mainittakoon ruotsalaisen historioitsijan Lizzie Carlssonin kaksiosainen, vuosina 1965 ja 1972 ilmestynyt *Jag giver dig min dotter*-teos eräänlaisena yhteenvetona aikaisemmasta keskiaikaisen lainsäädännön analyysistä. Carlssonin tutkimus on kuitenkin tutkimusotteensa takia hajanainen. Saman voi todeta myös David Gauntin teoksesta *Familjeliv i Norden* (1983), jossa tämä käsittelee perherakenteita sosiaalishistoriallisesta näkökulmasta. Suomessa avioliittotutkimusta ovat 1980–1990-luvuilla käsitelleet keskiajan ja uuden ajan alun avioliiton solmimistapojen ja naisen aseman näkökulmista Anneli Mäkelä-Alitalo, Anu Pylkkänen ja Jyrki Knuutila.

Mia Korpiolan tutkimus tarjoaa oikeus-, uskonto- ja perhehistorioitsijoille perustellun, viimeisen tutkimuksen mukaisen syväluotauksen aiheeseensa. Englanninkielinen, arvostetun kustantajan julkaisema teos leviää laajempaankin tietoisuuteen ympäri maailmaa ja valottaa osaltaan Pohjoismaiden historiaa osana eurooppalaista kristillistä kulttuuriperintöä. Tältäkin näkökanalta katsoen Korpiolan tutkimus on merkittävä.

JYRKI KNUUTILA
PROF (MA), HELSINKI